

**Tieto- ja viestintäteknikka erityisopetuksessa
– tulevaisuudennäkymiä linjauksia, käytäntöä sekä tutkimusta ja
kehitystä varten**

Portugalin opetusministeriö ja Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus järjestivät syyskuussa 2002 kansainvälisen konferenssin tieto- ja viestintäteknikasta erityisopetuksessa.

Konferenssin jälkeen pidettiin työkokouspäivä, jossa tieto- ja viestintäteknikan erityisopetuskäytön asiantuntijat ja vierailuluennoitsijat tietoyhteiskunnan tekniikkojen alalta esittelivät tilannetta 1) maittensa ja erityisalojensa linjauksissa, 2) käytännön toteutuksessa sekä 3) tutkimuksessa ja kehityksessä, minkä jälkeen aihepiirejä pohdittiin perinpohjaisesti ja keskustelujen pohjalta laadittiin suositukset kyseisille kolmelle aihealueelle.

Tässä yhteenvedossa esitellään asiantuntijoiden laatimat suositukset erälle Euroopanlaajuisesti ajankohtaisille tietotekniikan opetuskäytön avainalueille.

Tietotekniikan tulevaisuus erityisopetuksen linjauksissa

Asiantuntijaryhmän näkemyksen mukaan linjauksilla tarkoitetaan tiettyjä alueellisia, maakohtaisia tai jopa Euroopanlaajuisia tieto- ja viestintäteknikkaa erityisopetuksessa koskevia periaatteita, pyrkimyksiä, keinoja, tavoitteita ja aikatauluja. Ryhmän yhteinen näkemys tietotekniikan tulevaisuutta koskevista linjauksista oli, että linjausten tulisi kattaa eri osa-alueet ja pohjautua selkeään näkemykseen opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä Luxemburgin peruskirjan (1996) mukaisesta kaikille tarkoitetusta koulusta ja osallistavasta opetuksesta kaikilla koulutusaloilla.

Erytisopetuksen tieto- ja viestintäteknikan linjausten tulee olla vaihteellisia. Lyhyellä aikavälillä laaditaan toimintasuunnitelmat/strategiat/linjaukset, keskipitkällä aikavälillä tieto- ja viestintäteknikka nivotaan yleisiin strategioihin ja pitkällä aikavälillä tieto- ja viestintäteknikan käyttö erityisopetuksessa sulautetaan yleisten tieto- ja viestintäteknisten linjausten itsestään selväksi osaksi, jota ei tarvitse mainita erikseen.

Yleisesti ottaen linjausten tulee kuvata pitkän aikavälin visiota, mutta niiden tulee samanaikaisesti olla niin joustavia, että ne kuvastavat myös paikallistason tarpeita ja eri koulutusalojen keskeisiä aloitteita. Linjausten tulee ehkäistä kehityksen esteiden syntymistä ja aktiivisesti edistää aloitteita tukevia olosuhteita.

Keskusteluissa esitettiin, että visiota toteutettaessa tieto- ja viestintäteknikan käyttöä erityisopetuksessa tulisi pohtia ja tarkastella kriittisesti keskittyen etsimään vastauksia kysymyksiin: Mikä on tämänhetkinen tilanne? Mihin suuntaan halutaan edetä? Miten muualla toimitaan? Mitä voidaan hyödyntää? Mitä toimenpiteitä tavoitteisiin pääseminen edellyttää?

Prosessia johtamaan tulisi asettaa kansallisella, alueellisella ja/tai Euroopan tasolla toimiva asiantuntijaryhmä, jolla on ministeriöiden hyväksyntä ja joka edustaa eri alojen intressiryhmiä.

Ryhmän tehtävänä olisi ohjata alojenvälisen linjausten laatimista ja toteuttamista, vastata tieto- ja viestintäteknikan eri sovellusalojen välisestä tiedottamisesta ja tietojenvaihdon edistämisestä sekä toimia asiantuntijana linjausten aikataulujen laatimisessa ja toteutuksessa.

Kokouksen asiantuntijat katsoivat, että ensimmäinen askel on lisätä tietoisuutta linjauksien ja vastuiden määrittämisen tarpeellisuudesta kaikilla aloilla sekä kartuttaa erityisesti kansallisten ja Euroopan tason päättäjien tietoja tieto- ja viestintäteknikan käytön haasteista erityisopetuksessa.

Tieto- ja viestintäteknikan tulevaisuus käytännön erityisopetuksessa

On olennaista, että käytännön erityisopetuksen tieto- ja viestintäteknikan kehittämiseksi muodostetaan alueellisia, kansallisia ja kansainvälisiä verkostoja, jotka mahdollistavat yhteydet hyvien käytäntöjen, resurssikeskusten ja yksilöiden välillä ja että hyviin käytäntöihin johtavat tekijät analysoidaan ja kuvataan perusteellisesti. Analyysin pohjalta voidaan laatia perusteet tukitoimille ja kuvata tekniset voimavarat nykyistä jäsennetymmin sekä luoda "fyysisten" resurssikeskusten yhteyteen virtuaalisia resurssikeskuksia ja tarjota alan ammattilaisille paremmat mahdollisuudet virtuaalisiin ja varsinaisiin yhteyksiin.

Kokouksessa esitettiin olevan olennaista, että kaikki oppilaitokset voivat liittyä verkostoihin ja kumppanuushankkeisiin. Erikoistuneen, kasvatustieteeseen pohjautuvan tieto- ja viestintäteknikan osuutta erityisopettajakoulutuksessa tulee lisätä, tukea oppilaitosten kehittämiseen kasvattaa ja tarjota mahdollisuus tehdä muutosalitteita. Oppilaitosten ja palvelujen kehittämistä tulisi ohjata yleisesti hyväksytyillä linjauksilla tieto- ja viestintäteknikan käytöstä osallistamisen tukena ja opetussuunnitelman noudattamisen apuna.

Tämä visio voidaan saavuttaa ainoastaan luomalla virtuaalisia resurssikeskuksia fyysisten resurssikeskusten yhteyteen. Alaa käsittelevän valtavan ja monimuotoisen tietomassan käsittelyä on helpotettava parantamalla sen hallittavuutta, jäsentelyä ja saatavuutta. Opettajankoulutukseen on sisällytettävä tieto- ja viestintäteknikkaa ja luokanhallintaa sekä tietotekniikan hyödyntämistä opetussuunnitelman osana eri koulutusasteilla.

Tieto- ja viestintäteknikan käyttöön erityisopetuksessa sekä oppilaitosten kehittämiseen ja muutoksiin tarvitaan kohdennettua tukea, panostusta ja valvontaa. Opettajien ja muiden erityisopetuksen ammattilaisten tiimityöskentelyä on tuettava ja edistettävä. On myös tärkeää, että erityisopetuksessa käytettävien laitteistojen ja ohjelmistojen suunnittelussa noudatetaan esteettömyyden periaatetta (Design for All).

Tämän vision toteuttaminen vaatii oppilaitoksissa työskentelevien ammattilaisten, oppilaiden ja heidän perheidensä, tukipalveluiden ja resurssikeskusten henkilökunnan, eri tasojen päättäjien, yhteisön toimijoiden ja vapaaehtoisjärjestöjen panosta sekä yritysten ja tutkijoiden mukanaoloa. Kaikkien tietoyhteiskunnan sidosryhmien tulee osallistua tietotekniikan erityisopetuskäytön kehittämiseen. Sidosryhmien tulisi olla mukana määrittämässä perusteita laitteistojen ja oppilaiden määrälle (tietokone/oppilas-suhteelle) tilanteissa, joissa tieto- ja viestintäteknikka aidosti tarjoaa erityistarpeita omaavalle oppilaalle mahdollisuuden noudattaa opetussuunnitelmaa.

Eri sidosryhmien tulisi aktiivisesti edistää opettajien ja muun ammattihenkilöstön tiimityöskentelyä yksilöllisiä oppimistarpeita vastaavien tieto- ja viestintäteknisten ratkaisujen löytämiseksi. Opettajilla tulisi olla mahdollisuus hyödyntää ”helppokäyttöisiä” ohjelmistoja, joiden suunnittelussa on noudatettu esteettömyyden periaatteita, sekä saada käyttöönsä aikaisempaa vuorovaikutteisempia esittelyversioita tuotteista. Opettajakunnan tulisi myös entistä enemmän kantaa vastuuta omien tietoteknisten valmiuksiensa hankkimisesta ja kehittämisestä.

Tieto- ja viestintäteknikan tulevaisuus erityisopetuksen tutkimuksessa ja kehityksessä

Erytisopetuksen tieto- ja viestintäteknikan tutkimuksen ja kehityksen tulisi keskittyä oppimisprosessiin ja sen kehittämiseen. Osallistavan tekniikan suunnittelu ja kehitys mahdollistaa tietotekniikan hyödyntämisen ottamalla huomioon erilaisten käyttäjäryhmien vaihtelevat tarpeet, roolit, kulttuuritaustan ja kielen. Osallistavan tekniikan kehittämisessä tarvitaan koulutusasiantuntijoiden aktiivista panosta tutkimuksen ja kehityksen suuntaamisessa sekä enemmän vuorovaikutusta kaikkien osapuolten välillä.

Kehitystä tulisi tarkastella tekniikan sekä informaation ja toimivan tietoperustan näkökulmasta. Sekä teknisten että kasvatustieteellisten edistysaskeleiden tulisi kaikilta osin perustua tutkimustietoon. Kehitystyössä tarvitaan sekä perustutkimusta että käytännönläheistä ja realistista sovellettua tutkimusta, minkä lisäksi tulisi kehittää yhteisiä menettelyjä, ohjeistusta, arviointikriteerejä, standardeja ja tutkimuslinjoja.

Markkinavoimien ja säädösten välisen tasapainon luomiseksi tarvitaan monitieteellistä lähestymistapaa ja tukistrategioita, kuten kanavia viestinnälle ja yhteydenpidolle sekä tutkijoiden verkostoitumiselle (esimerkiksi konferensseja ja kehitysympäristöjä).

Kaikkien vuorovaikutukseen tavalla tai toisella osallistuvien sidosryhmien tulee ryhtyä aikaisempaa merkittävästi laajemman ja helpommin sovellettavissa olevan tietoperustan kehittämiseen sekä yleisesti hyväksytyjen osallistamisperusteiden kehittämiseen, joko suoraan tai edustajien ja/tai asiantuntijoiden välityksellä.

Yhteenveto

Lissabonissa pidettyyn asiantuntijaryhmän kokoukseen osallistui tietoyhteiskunnan eri intressiryhmien edustajia. Kaikki osanottajat olivat yhtä mieltä siitä, että tavoitteena on luoda aidosti osallistava tietoyhteiskunta, joka perustuu jokaisen, myös erityisopetusta tarvitsevien oppijoiden, osallisuuteen. Kokouksen keskustelut ja pohdinnat antavat selkeitä viitteitä tieto- ja viestintätekniiikan tulevaisuudesta erityisopetuksessa. Salamancan julistuksessa (1994) maailmankonferenssin osallistujat vetoavat ”*varmistamaan että erityisopetus on osa jokaista kaikille soveltuvaa koulutusta koskevaa keskustelua*, jota käydään erilaisilla foorumeilla”. Lissabonin asiantuntijakokouksen selkeänä viestinä oli, että erityisopetuksen tulee olla osa jokaista tieto- ja viestintätekniiikkaa koskevaa keskustelua, jossa keskitytään tieto- ja viestintätekniiikan linjauksiin, käytäntöihin tai tutkimukseen ja kehitykseen.

Lisätietoa

Lisätietoa Lissabonin konferenssista ja kokoukseen osallistuneista tieto- ja viestintätekniiikan erityisopetuskäytön asiantuntijoista on saatavana osoitteesta:

www.european-agency.org/ict_sen_db/index.html

Lisätietoa tieto- ja viestintätekniiikan käyttöä erityisopetuksessa käsittelevästä hankkeesta (muun muassa projektiraportti 13 kielellä) ja Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen toiminnasta saa kehittämiskeskuksen sihteeristöstä Tanskasta tai Brysselin toimistosta:

The European Agency for Development in Special Needs Education
Secretariat

Teglgaardsparken 100, DK 5500 Middelfart, Denmark

Puh: +45 64 41 00 20 Faksi: +45 64 41 23 03

Sähköposti: adm@european-agency.org

The European Agency for Development in Special Needs Education
Brussels Office

Avenue Palmerston 3, B-1000 Brussels, Belgium

Puh: +32 2 280 33 59 Faksi: +32 2 280 17 88

Sähköposti: brussels.office@european-agency.org

WWW-sivusto: www.european-agency.org